

Newsletter-ul este elaborat în baza emisiunii radiofonice din 10 august 2016, realizate de Asociația pentru Politică Externă (APE) în comun cu Friedrich-Ebert-Stiftung (FES). Emisiunea este difuzată de postul de Radio Moldova, partenerul media al proiectului. Emisiunea radio și Newsletter-ul sunt parte a proiectului FES și APE „Dialoguri de politică externă”. Conținutul poate fi preluat liber cu menționarea sursei.

foreign policy association
APE
asociația pentru politică externă

**FRIEDRICH
EBERT
STIFTUNG**

NEWSLETTER

BULETIN LUNAR • IULIE 2016 • NR.7 (125)

Sinteze și Dezbateri de Politică Externă

Materialele sunt realizate de Lina Grâu – expert pe politică externă și relații internaționale, coordonator de programe APE.

TEMELE EDIȚIEI:

1. Ambasadorul Marii Britanii la Chișinău, **Phil Batson**: Înlăturarea afacerilor din politică este una dintre provocările majore de viitor pentru R.Moldova.
2. Directorul IDIS Viitorul, **Igor Munteanu**: Un model de federalizare ar dezintegra Republica Moldova și nu ar întări-o.
3. „Scrutinul din Transnistria – va schimba acesta ceva?” – un editorial de **Ernest Vardanean**.

Ultima perioadă a fost marcată de o serie de evenimente importante pentru Republica Moldova.

La sfârșitul lunii iulie guvernarea de la Chișinău raporta că a îndeplinit 74 din cele 82 de angajamente asumate în Foaia de parcurs pentru punerea în aplicare a Acordului de Asociere cu UE. Reformele prioritare, declara premierul Pavel Filip, trebuie accelerate. În același timp, reprezentanții ai societății civile critică lipsa de consistență în îndeplinirea angajamentelor cu UE de care ar da dovadă guvernarea și o acuză de superficialitate în abordare și de mimare a reformelor.

La 1 iulie a intrat în vigoare Acordul de Asociere dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană. Vicepreședintele Comisiei Europene, Federica Mogherini, și-a exprimat speranța, printr-un comunicat, că în consecință relațiile dintre Chișinău și Bruxelles vor deveni și mai apropiate. „Împreună cu implementarea reformelor în țară, Acordul are potențialul de a ajuta schimbarea în bine a vieților cetățenilor moldoveni, de a aduce locuri de muncă, creștere și stabilitate”, spune Federica Mogherini.

Comisarul european pentru politica de vecinătate, Johannes Hahn, a subliniat că în perioada aplicării provizoriei a Acordului de Asociere, din septembrie 2014, exporturile moldovenești în UE au crescut, iar UE a devenit principalul partener comercial al Republicii Moldova. „Acum, trebuie să aibă loc schimbări fundamentale în guvernarea politică și economică, astfel încât cetățenii moldoveni să poată vedea schimbări reale. Vrem să vedem reforme reale în domeniul supremației legii, în justiție, în independența instituțiilor în fața presiunilor politice și în domeniul dezvoltării economice. UE face disponibilă o asistență substanțială pentru a susține implementarea agendei de reformă a țării”, a declarat Johannes Hahn.

Pe malul Nistrului, în apropiere de Tiraspol, au avut loc în premieră aplicații militare comune ale Grupului Operativ de Trupe Ruse și ale structurilor de forță din regiunea transnistreană, în cadrul cărora infanteria și tancurile au trecut în forță râul Nistru, unde, conform legendei, „se aflau teroriștii care au fost neutralizați cu sprijinul unui desant al trupelor speciale, parasutat dintr-un avion”. Autoritățile de la Chișinău au calificat aplicațiile drept „sfidătoare și inadmisibile” și au cerut retragerea trupelor ruse din Transnistria și transformarea misiunii de pacificare în una cu mandat internațional.

Pe 26 iulie, șefa misiunii FMI care s-a aflat la Chișinău în perioada 5-15 iulie, Ivanna Vladkova-Hollar, a anunțat că a semnat un acord de tip *Staff Level Agreement* cu autoritățile Republicii Moldova. O decizie finală asupra acordului, care va însemna deblocarea finanțării externe pentru Republica Moldova, ar urma să fie luată de conducerea FMI în octombrie. Acordul prevede un program de reforme în sectorul bancar și de creștere economică pe care Moldova trebuie să le realizeze în schimbul unei finanțări de circa 179 de milioane de dolari din partea FMI.

Pe 25 și 26 iulie la Chișinău și Tiraspol s-a aflat președintele în exercițiu al OSCE, ministrul german de externe, Frank-Walter Steinmeier, într-o încercare de a convinge autoritățile de pe cele două maluri ale Nistrului să continue să facă „pași mici” pentru sporirea încrederii, care ar conduce și la elaborarea unui statut juridic pentru regiunea transnistreană. Acesta a insistat asupra punerii în aplicare a protocolului de la Berlin privind reglementarea transnistreană, și anume să fie recunoscute diplomele emise de universitățile din stânga Nistrului, iar autoturismele cu plăcuțe de înmatriculare eliberate la Tiraspol să fie admise în traficul internațional. Steinmeier a mai precizat că un statut special al regiunii transnistrene poate fi acceptat doar cu respectarea integrității teritoriale și suveranității Republicii Moldova.

Phil Batson: Înlăturarea afacerilor din politică este una dintre provocările majore de viitor pentru R.Moldova

Ambasadorul Marii Britanii la Chișinău, Phil Batson, și-a încheiat mandatul în Republica Moldova și, într-un interviu în exclusivitate pe

care ni l-a acordat, explică de ce combaterea corupției și reformarea justiției trebuie să depășească etapa retoricii și a formulelor standard și să

devină o realitate pentru Republica Moldova, de ce businessul trebuie separat de politică și de ce vectorul european este singura cale pozitivă de dezvoltare a Republicii Moldova. Phil Batson spune că înlăturarea afacerilor din politică (și viceversa) este rețeta corectă pentru reducerea corupției și pentru schimbarea percepției oamenilor despre politicieni.

■ **Lina Grău:** Ce înseamnă Brexit ca impact pentru Republica Moldova— din punct de vedere economic, politic, la nivelul relațiilor bilaterale?

■ **Phil Batson:** Marea Britanie va continua să fie un actor cheie pe arena mondială. Rămânem a fi a cincea cea mai mare economie din lume; avem a patra cea mai mare forță armată și suntem al doilea cel mai mare contribuabil NATO; suntem membru permanent al Consiliului de Securitate ONU, membru fondator al G7 și singura mare țară care cheltuie 2% din PIB pentru apărare și 0,7% pentru asistența pentru dezvoltare. Pentru a menține aceasta poziție trebuie să fim și mai activi și angajați în calitate de actor mondial. Și acest lucru este valabil și în raport cu Republica Moldova.

■ **Lina Grău:** Care ar fi replica Dvs. pentru forțele politice de la Chișinău care aduc argumentul Brexitului ca demonstrație a faptului că Moldova nu ar trebui să meargă pe calea europeană? În sensul că, dacă țările vechi ale UE aleg să plece, de ce ar merge Moldova către UE?

■ **Phil Batson:** UE este cel mai de succes și verificat model de acordare a asistenței economice, politice și sociale. La fel ca și orice altă entitate, Uniunea Europeană se confruntă cu provocări cărora trebuie să le facă față.

În același timp, UE are foarte multe de oferit țărilor care sunt încă pe calea dezvoltării și modernizării. Indiferent de cum arată UE după Brexit, blocul comunitar european va rămâne unul dintre cei mai importanți parteneri ai Marii Britanii. Brexit-ul nu trebuie să împiedice Moldova din drumul sau spre integrarea europeană și implementarea Acordului de Asociere, care este un pas important în aceasta direcție.

■ **Lina Grău:** Care este viitorul asistenței britanice pentru Republica Moldova în contextul Brexitului? Deja se vorbește despre faptul că Marea Britanie ar putea reduce unele cheltuieli publice.

■ **Phil Batson:** După cum am spus și anterior, dacă Marea Britanie vrea să-și mențină statutul de actor mondial – iar Premierul și Secretarul de Stat pentru Afaceri Externe au spus clar că așa este – atunci trebuie să oferim asistență țărilor care au nevoie de ea. În ultimele 12 luni, Marea Britanie și-a intensificat angajamentul față de Republica Moldova prin intermediul Fondului pentru Bună Guvernare – un proiect multianual de asistență tehnică și cu un buget de câteva milioane de lire sterline. Fondul își propune combaterea corupției, îmbunătățirea mediului de afaceri, responsabilizarea guvernelor, sporirea libertății presei și a societății civile și promovarea reformelor.

■ **Lina Grău:** La 1 iulie a intrat în vigoare Acordul de Asociere a Republicii Moldova cu UE. Cât de palpabile și reale sunt progresele pe care le raportează autoritățile în îndeplinirea Foii de parcurs pentru realizarea Acordului de Asociere?

■ **Phil Batson:** Cel mai important test va fi implementarea. Însă Guvernul

și Parlamentul au muncit mult în ultimele câteva luni în acest sens. Toate eforturile vor fi însă în zadar dacă nu vor avea un impact pozitiv asupra vieților oamenilor.

■ **Lina Grău:** Ce șanse sunt pentru reluarea finanțării externe a Republicii Moldova? Care ar fi perspectiva reală de timp în care asistența externă ar putea veni și care vor fi condițiile finanțării?

■ **Phil Batson:** Guvernul aproape a ajuns la un acord cu FMI. Mai sunt însă necesare o serie de acțiuni din partea autorităților din Moldova, inclusiv pe partea legislativă. Cred că există șanse bune pentru reluarea asistenței externe până la sfârșitul acestui an sau începutul lui 2017.

■ **Lina Grău:** Combaterea corupției și reformarea justiției sunt formule standard în discursul oficialilor europeni în abordarea Republicii Moldova. Din experiența Dvs. la final de mandat, care este eficiența acestui discurs?

■ **Phil Batson:** Astfel de discursuri nu vin doar din partea oficialilor europeni – am și pierdut șirul de câte ori le-am auzit din partea politicienilor moldoveni! Nu pot răspunde în locul lor, însă în ceea ce îi privește pe oficialii europeni, vorbim despre aceste lucruri pentru că este corect să o facem din două motive logice:

- Guvernele succesive (inclusiv comunistii) au declarat foarte clar că aspiră, cel puțin, la modernizarea țării cu ajutorul UE, iar în ultimii ani că își doresc să adere la UE. Astfel, în calitate de reprezentanți ai țărilor UE, este de datoria noastră să stabilim „liniile roșii”,

sau cu alte cuvinte condițiile de baza și standardele pe care le solicităm;

- Bani contribuabililor noștri sunt în joc: niciun Ambasador UE nu va închide ochii la administrarea financiară defectuoasă, corupția în țară și în instituțiile statului de drept, în condițiile în care asistența financiară este strâns legată de cooperare.
- Dacă politicienilor moldoveni nu le convine aceasta, atunci este foarte rău. Însă nu putem cheltui banii contribuabililor noștri pe un proiect care nu poate respecta anumite criterii de bază. Nu cred că acest lucru este irezonabil. Anume din acest motiv, asistenta din partea UE a fost, deocamdată, înghețată.

■ **Lina Grău:** Se poate vorbi despre un control politic „oligarhic” asupra acestor domenii – combaterea corupției și reformarea justiției? Se poate vorbi despre un caracter selectiv al acestor procese în funcție de apartenența politică a celor vizați? Exista soluții?

■ **Phil Batson:** Atâta timp cât doar unele persoane sunt vizate, va exista problema de percepție, iar îndoielile privind sinceritatea declarațiilor elitelor politice referitor la combaterea corupției, reforma sistemului judiciar și recuperarea miliardului furat vor rămâne. Problema credibilității poate fi eliminată doar prin implementarea consistentă a reformelor și respectarea angajamentelor asumate.

■ **Lina Grău:** În câteva luni în Republica Moldova vor avea loc alegeri prezidențiale. Care credeți că este miza acestor alegeri?

■ **Phil Batson:** Depinde foarte mult de ce își doresc moldovenii de la președintele lor: să fie unul formal sau unul care să aibă atribuții sporite. Dacă este vorba despre cea de a doua opțiune, atunci va fi nevoie de modificarea Constituției. Teoretic, un Președinte cu atribuții sporite ar putea juca un rol important în modernizarea țării. O astfel de persoană ar putea stabili o identitate națională clară bazată pe incluziune și istorie comună. O persoană care să acționeze în interesul cetățenilor, indiferent de limba pe care o vorbesc sau căruia grup etnic îi aparțin. Cred că acesta ar fi un pas în direcția corectă. Însă depinde foarte mult de ce își doresc cetățenii moldoveni și dacă noul președinte va avea spațiu de manevră.

■ **Lina Grău:** Care sunt provocările majore cărora trebuie să le facă față Republica Moldova în perspectiva imediată și medie?

■ **Phil Batson:** Moldova modernă are abia 25 de ani. Este timpul ca, în calitate de adult, să lase deoparte ștrengăriile din tinerețe și să acționeze ca un matur, într-un mod eficient și responsabil. Cele mai importante trei provocări sunt:

- În primul rând, înlăturarea afacerilor din politică (și viceversa) – pur și simplu nu este rețeta corectă pentru reducerea corupției sau pentru schimbarea percepției oamenilor despre politicieni. Politica ar trebui să însemne să faci bine țării tale. Corectă sau greșită, dar nu aceasta este percepția oamenilor în Moldova;
- În al doilea rând, stabilirea unei identități naționale clare care utilizează pe deplin diferitele istorii, limbi vorbite și etnii –

acest lucru va ajuta la crearea unei națiuni mai puternice, le va oferi cetățenilor sentimentul de mândrie națională și va inversa efectele migrației. Iar dacă va exista voință politică, atunci și negocierea unor înțelegeri cu regiunea transnistreană va fi mai ușoară. Acest lucru nu poate fi ignorat pentru alți 25 de ani.

- Iar în al treilea rând, să devină mai puțin dependentă de ajutorul extern. Desigur, nicio țară nu este pe deplin autosuficientă. Însă generarea unor venituri mai mari prin producerea mai multor produse autohtone, crearea unui sistem fiscal echitabil și eficient, neirosirea banilor publici din cauza administrării defectuoase sau furtului, anume asta ar duce la îmbunătățirea nivelului vieții și ar ajuta țara să devină mai puțin dependentă de asistența din afară.

■ **Lina Grău:** Care ar fi mesajul Dvs. la final de mandat – pentru clasa politică și societatea din Republica Moldova?

■ **Phil Batson:** În acest an am sărbătorit cea de-a 90-a aniversare a Maiestății Sale Regina. Este cunoscută și ca fiind monarhul britanic cu cea mai îndelungată domnie. Indiferent dacă sunt Roialști sau Republicani, majoritatea oamenilor din Marea Britanie cred că Regina și-a îndeplinit atribuțiile cu o extraordinară demnitate și dedicație.

În urmă cu aproape 60 de ani, ea a spus că este de datoria ei să respecte idealurile și principiile fundamentale care necesită un curaj aparte și care ne fac să susținem tot ceea ce știm că este corect, tot ceea ce este adevărat și onest. Mesajul meu pentru politicienii moldoveni este să facă același lucru.

Transnistria – reglementare sau tensiuni noi?

Aflat la Chișinău și Tiraspol pe 25 și 26 iulie președintele în exercițiu al OSCE, ministrul german de Externe, Frank Walter Steinmeier, s-a pronunțat pentru continuarea „pașilor mici” pentru sporirea încrederii, care ar conduce și la elaborarea unui statut juridic pentru regiunea transnistreană. Steinmeier a insistat asupra punerii în aplicare a protocolului de la Berlin privind reglementarea transnistreană, și anume să fie recunoscute diplomele emise de universitățile din stânga Nistrului, iar autoturismele cu plăcuțe de înmatriculare eliberate la Tiraspol să fie admise în traficul internațional. Steinmeier a mai precizat că un statut special al regiunii transnistrene poate fi acceptat doar cu respectarea integrității

teritoriale și suveranității Republicii Moldova.

În paralel cu aceasta vizită, pe 26 iulie, în regiunea transnistreană au avut loc în premieră aplicații militare comune ale Grupului Operativ de Trupe Ruse și ale structurilor de forță din regiunea transnistreană. În cadrul aplicațiilor, infanteria și tancurile au trecut în forță râul Nistru, de pe malul stâng pe malul drept, unde, conform legendei, „se aflau teroriștii care au fost neutralizați cu sprijinul unui desant al trupelor speciale, parașutat dintr-un avion”, scrie presa din regiunea separatistă.

Autoritățile de la Chișinău au reacționat abia pe 5 august la

aceste aplicații, calificându-le drept „sfidătoare și inadmisibile”. „Astfel de acțiuni subminează în mod flagrant suveranitatea și integritatea teritorială a Republicii Moldova, principiile în favoarea respectării cărora conducerea Federației Ruse s-a pronunțat deschis și univoc în repetate rânduri”, se spune într-un comunicat al Ministerului de Externe de la Chișinău, care cere imperativ și „relansarea dialogului, inclusiv în formatul „5+2”, cu privire la retragerea forțelor militare ruse și a munițiilor de pe teritoriul Republicii Moldova și transformarea actualei operațiuni de menținere a păcii într-o misiune civilă multinațională cu mandat internațional”.

Igor Munteanu: Un model de federalizare ar dezintegra Republica Moldova și nu ar întări-o

Directorul executiv al Institutului pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale Viitorul, Igor Munteanu, explică de unde vine interesul sporit pentru reglementarea conflictului transnistrean într-un an care este unui electoral pe ambele maluri ale Nistrului, care sunt „liniile roșii” pe care autoritățile de la Chișinău nu ar trebui să le treacă pentru a asigura o reglementare în interesul statului Republica Moldova și care este rolul societății din Republica Moldova în monitorizarea procesului de negocieri și în evitarea unor compromisuri care să aprofundeze separatismul transnistrean.

■ **Lina Grău:** De câțiva ani asistăm la o „pauză de interes” în ceea ce privește reglementarea transnistreană. Acum, deși este un electoral și este puțin probabil să se ajungă la rezultate palpabile, vedem o activizare foarte mare a intereselor și a discuțiilor pe acest subiect. Ce se întâmplă de fapt?

■ **Igor Munteanu:** Există mai multe motive care susțin acest interes. Acest conflict a stagnat prea mult ca să nu ajungă la o nouă intersecție, oscilând între escaladare, stabilirea unui nou echilibru sau a unui model de reintegrare posibilă. Contextul regional s-a schimbat mult, iar odată cu el au apărut anumiți factori de transformare a conflictului: războiul din Ucraina și semnarea Acordului de Asocieră cu UE. Se vede clar că businessul transnistrean este atras de piața europeană, iar voința lor de integrare este blocată de regimul militarist și clientelar al Rusiei, care ar dori să înghețe status-quo-ul acestui separatism fie prin intimidări, fie prin promisiuni fanteziste, dar care încă atrag publicul dezinformați.

Vedem astfel că militarii ruși exersează cu armata transnistreană manevre de forțare a Nistrului, iar oficialii ruși preesează Chișinăul să adopte o foaie de parcurs, care ar prelungi agonia regimului de la Tiraspol. Președinția germană a OSCE își dorește să obțină cel puțin aparențele unei medieri de succes în cazul acestui conflict, reiterând cu mai multe ocazii că anume acest conflict este mai ușor de rezolvat. Unii oficiali nemți chiar par să creadă că acest conflict ar fi mai ușor de digerat decât altele, încurajându-ne cu diverse apeluri retorice „continuați cu întărirea măsurilor de încredere”, „există posibilități să vă mișcați cu pași mici”, „direcția este corectă”.

■ **Lina Grău:** „Direcția corectă” poate fi un termen înțeles diferit la Chișinău și în marele capitale. O soluție poate ar conveni Rusiei și Germaniei în acest moment, dar

în ce măsură este ea în avantajul unui stat Republica Moldova independent și suveran?

■ **Igor Munteanu:** Exact. De aici apar marile complicații. Pe de o parte, nimeni nu ar trebui să ne recomande să nu ne respectăm propriile legi. Constituția Republicii Moldova stipulează clar în art.1 că ”Republica Moldova este un stat suveran și independent, unitar și indivizibil”, corelat cu art.2, alin.2 ”uzurparea puterii de stat constituie cea mai gravă crimă împotriva poporului”. Pe de altă parte, discret, se insistă pe faptul că Chișinăul ar trebui să-și revadă cadrul legal, inclusiv Constituția, să-și abroge Legea din 2005 cu privire la statutul special a regiunii din partea estică a țării. Formatul 5+2 este folosit pentru a forța Chișinău să renunțe la atribuții constituționale de suveranitate, și asta o

practică anumiți oficiali ruși, în stilul lor clasic, direct, obraznic, cinic, dar o fac și alții, mai discret, mai voalat, în schimbul unor promisiuni vagi și irelevante.

Unii oficiali străini se fac a nu înțelege esența procesului de reglementare, care ar însemna eliminarea surselor de conflict și reintegrarea regiunii transnistrene în cadrul statului suveran și indivizibil, Republica Moldova, și nu păstrarea și multiplicarea factorilor de separare și diviziune, sub forma, de exemplu, a forțelor armate și de securitate rusești.

Din această perspectivă, interesele statului Republica Moldova sunt opuse scopului promovat de oficialii ruși și distincte de sfaturile unor diplomați europeni. Rusia nu ascunde că miza sa strategică este decuplarea Republicii Moldova de UE, abolirea Acordului de Asociere, folosindu-se de regimul de la Tiraspol ca de-un "berbec" pentru a obține un regim politic clientelar propriilor sale interese, confederativ ori federativ de tip dual. Cu alte cuvinte, coada ar învărti din câine, iar aceste fantezii politico-genetice s-ar răsfrânge și asupra autonomiei găgăuze – încă o zonă alimentată de politica rusă ce se adresează "compatrioților" din străinătate, noțiune în care Moscova îi include pe toți foștii cetățeni ai URSS care vorbesc limba rusă. Un model de federalizare ar dezintegra Republica Moldova și nu ar întări-o. Posibil că unora le-ar place să vadă RM sfărțecată pe bucăți, controlată de trupe și servicii speciale rusești, nu și nouă, cetățenilor aceste țări.

Politica pașilor mici este necesară în abordarea OSCE și nu contează în care direcție ne îndreptăm. Am putea spune că OSCE-ul dorește să afirme că este agnostic față de scopul final al negocierilor între părți. Uneori, OSCE reușește să ocolească problematica drepturilor omului, persecuțiile politice, piedicile impuse libertății de mișcare, dreptului de proprietate pe motiv că pozițiile tranșante ar putea fi un pretext pentru a se interzice accesul pe teritoriul controlat de regimul separatist. OSCE nu a excelat

nici în apărarea unor cetățeni moldoveni deposedați de terenuri în stânga Nistrului, oscilând în abordări și teme de compromis.

Lina Grâu: Ați vorbit despre interesele Federației Ruse și ale OSCE-ului, care, spun unii analiști, ar fi foarte influențat de Federația Rusă. Care ar fi interesul Germaniei în această combinație? După vizita domnului Steinmeier la Chișinău chiar au fost analiști care au spus că ministrul de Externe al Germaniei vorbește într-un fel pe cont propriu și nu atât reprezintă interesul Uniunii Europene în această situație...

Igor Munteanu: Cred că este un pic exagerat. Ministrul de Externe Steinmeier vorbește din numele statului german. Ministrul Steinmeier este și actor politic. Este posibil că, în competiția politică care se lansează în această toamnă, anumite idei politice pe care le are domnul Steinmeier față de relațiile cu Rusia să aibă un anumit sens. Dar, bănuiesc că plantarea unor semințe electorale într-un conflict longeviv nu este o rețetă sigură de capitalizare a voturilor.

Nu ar trebui să subestimăm și factorul instituțional al construcției OSCE, în care anumite idei și abordări fixe se schimbă lent și sunt rodite prin intermediul a zeci de consilieri și personal tehnic.

Actorul lipsă din acest peisaj este Republica Moldova, care nu are încă elaborată o strategie națională de recuperare a regiunii transnistrene. Cred că atunci când nu aloci resurse financiare suficiente și trasezi scopuri vagi, transmiți mesajul că nu-ți pasă de ce obții. Mulți dintre cei care s-au perindat la funcția de Președinte al Republicii Moldova au acceptat compromisuri inechitabile fie din naivitate, fie din avariție, fie din neputință politică. Foștii președinți nu au fost nici suficient de pregătiți pentru sofisticatele "urzeli" în complexul dosar transnistrean și nici persuasivi în raport cu factorii externi.

Un conflict de acest gen are nevoie de politici intermestice: atractive și pentru

actorii internaționali, dar jucate cu resurse domestice. Dacă te asiguri de sprijinul unor actori importanți în scopul transformării acestui conflict, trebuie să ai și politică internă dotată cu suficiente resurse, cu structuri loiale și profesioniste, cu suficientă atracție pentru public și cu elite care pot negocia soluții comune chiar și dacă interesele lor strategice diferă.

Din 2014, Chișinăul are la dispoziția sa un Acord de Asociere cu UE, care poate crea avantaje competitive pentru business și cetățenii moldoveni din stânga Nistrului. Să nu uităm că populația va vota întotdeauna cu capul și stomacul. Trebuie să ajungem la cei peste 300.000 de cetățeni moldoveni din Transnistria. Să facem totul pentru ca circulația liberă să nu mai împiedice cetățenii Republicii Moldova să viziteze orice localitate din zona separatistă, ziarele și cărțile să poată fi cumpărate liber, dreptul de proprietate al cetățenilor Republicii Moldova să nu poată fi pus la îndoială de nici o curte transnistreană, iar cetățenii să fie apărați contra in justiției și persecuțiilor acestui regim. Aceste trei elemente formează o ecuație de putere pe care Chișinăul nu a exploatat-o până acum și lucrurile ar trebui să se schimbe. Chișinăul trebuie să-și poată scutura complexul de victimă, de miel sacrificat de cei mai tari, pentru a-și afirma propriile idei și politici în raport cu interesul său național.

Și, la fel de important este să nu admitem să fim atrași în capcane ridicole, cum este și această Foaie de parcurs, semnalată din partea unor oficiali de la Chișinău că ar fi de interes pentru Republica Moldova, cu riscul de a da peste cap cel mai important acord pe care Chișinăul l-a semnat cu UE la 27 iunie, 2014 – Acordul de Asociere - și cu riscul să fim trași în țepă pentru că asta ar conveni unor interese private. Să nu uităm că vicepremierul rus Rogozin își dorește să facă Republica Moldova bună de plată pentru datoriile odioase ale regimului separatist, ce reprezintă în acest moment cca 6 mlrd \$ pentru consumul neachitat de gaz naturale, și pe care Kremlinul ar dori să le folosească ca "tag" (preț) de rezolvare a conflictului transnistrean.

Lina Grâu: În ultimul timp, la Chișinău, am auzit semnale din partea unor factori de la putere sau apropiați puterii care ar vorbi de faptul că acea Lege din 2005 nu ar fi tocmai fezabilă, că poate ar trebui modificată... În plus, președintele Parlamentului, Andrian Candu, a fost citat în presă cu declarația că s-ar pregăti un proiect de soluționare a conflictului transnistrean. Are Chișinăul pregătirea și „spatele” necesar pentru a face față unor interese rusești, despre care ați vorbit, și are și adepți de partea sa pentru a putea negocia o soluție corectă?

■ **Igor Munteanu:** În primul rând, Legea din 2005 nu a fost abrogată de nimeni, ea este în vigoare, este esențial importantă ca materie legislativă și ar trebui ca toți demnitarii care lansează asemenea idei să o citească de două ori înainte de a se pronunța pe acest subiect.

Trebuie să observ că una din cele mai mari probleme pe care le are Republica Moldova se datorează slabei pregătiri a elitelor sale politice. Există un profund deficit de cultură strategică, cei mai mulți dintre politicieni citesc puțin, cunosc superficial problemele pe care încearcă să le abordeze și capotează lamentabil atunci când se confruntă cu probleme mai complexe. Sociologul D.Gusti ar numi acest fenomen „selectarea negativă a elitelor”. Din acest motiv, croitorii care fac pâine și brutarii care fac căruțe produc rezultate lamentabile. Din păcate, Republica Moldova este fragilă și ca urmare a nesocotirii unor tradiții de loialitate față de construcția statului, ceea ce în tradiția americană s-ar numi „statecrafting”.

Personal cred că o politică efectivă pe terenul reglementării conflictului transnistrean nu va eșua doar atunci când va fi ghidată de „linii roșii”, ca elemente intangibile pentru interesele statului și societății din Republica Moldova. Ce ar fi aceste „linii roșii” în cazul unui conflict înghețat? Fără a exagera, liniile roșii trebuie să însemne direcții de conduită obligatorie pentru toate instituțiile statului implicate în

procesul de reglementare. Atunci când anumiți politicieni ar putea promite lucruri fanteziste, liniile roșii ar trebui să prevină daune iremediabile, sau ar trebui să stimuleze căutarea unor soluții de anticipare compensatorie a unor prejudicii posibile, din respect față de interesul strategic al țării.

Acest lucru s-ar potrivi și întrebării Dvs. referitor la rezultatele vizitei ministrului Steinmeier. Acest Protocol de intenții, care s-a făcut la ultima reuniune 5+2 la Berlin, nu poate reprezenta un document care să anuleze legile existente pe teritoriul Republicii Moldova. În plus, ați mai menționat un lucru foarte important – febra electorală. În realitate, suntem în ajun de alegeri și la Tiraspol, și la Chișinău. Actorii, în ajunul alegerilor, sunt tentați să vândă vulpea neprinsă pentru a câștiga voturi.

Altfel spus, nu este competența primului ministru să contracizeze prevederile art. 12 din Constituție, „Simbolurile statului” și art.10 „Unitatea poporului”, care interzice orice formă de divizare a unității poporului Republicii Moldova, care este patria comună și indivizibilă a tuturor cetățenilor săi”, acceptând semne distincte pentru automobilele transnistrene, care ar echivala cu recunoașterea regimului separatist. Și în cazul diplomelor universitare de la Tiraspol avem întrebări serioase. Scrie clar pe acestea: diploma Universității de stat din Tiraspol, nu a statului Republica Moldova, ci a unei entități statale nerecunoscute. Nimeni nu mă va convinge că acest lucru este în favoarea Republicii Moldova.

Dacă acceptă un compromis pe lucruri simbolice, dar cu consecințe largi pe tot spațiul de manevră al procesului de reglementare, ar trebui ca acești oficiali să-și asume deplina responsabilitate de consecințe. Ori, aceștia vor să încaseze prinoase, ferindu-se de responsabilitate; își propun să maximizeze, să bonifice compromisuri propuse de cancelariile străine, fără a achita și pentru ulcioarele sparte, care cu siguranță vor cădea

în capul cetățeanului simplu. Pentru că menținerea și corcolirea regimului separatist în stânga Nistrului nu este în interesul cetățeanului simplu, ci exclusiv în folosul Federației Ruse. Este un cec în alb pentru menținerea trupelor rusești sub forma lor actuală și a unei baze militare la Tiraspol, în următorii ani, și recunoașterea faptului că nu avem autorități de stat responsabile în actuala coaliție guvernamentală.

Toate aceste lucruri, Foaia de parcurs negociată pe sub masă, ideile persistente de „pași mici de încredere”, dar fără reciprocitate, vorbesc clar despre faptul că unor politicieni le vine tot mai greu „să scoată iepuri din joben” pentru a face joc de public, fără a avea suficientă încredere populară și cu o reputație îndoielnică de a servi interesul național.

■ **Lina Grâu:** Cum vedeți perspectiva – până la sfârșitul anului, poate anul viitor – în privința situației din Transnistria și a reglementării conflictului transnistrean? Are societatea civilă din Republica Moldova, publicul, un cuvânt de spus în această ecuație? Este auzită? Contează?

■ **Igor Munteanu:** Societatea civilă contează mult, mai ales în societățile aflate în tranziție. Doar că societatea civilă nu este o masă uniformă, incoloră, inodoră, ci este o sinteză a tuturor punctelor de vedere relevante ale grupurilor active din societate. În Republica Moldova, societatea civilă va conta atâta timp cât își va putea coordona eficient capitalul moral pe care îl deține, își va coordona prioritățile, fără a se risipi în platitudini și festivaluri propagandistice, exploatate de politicieni cinici.

Societatea civilă niciodată nu a dormit de fapt pe subiectul transnistrean; ea a generat idei, a colectat date, a servit ca apărători în justiție pentru cei care au fost arestați și intimidați în Transnistria, a avut inițiative politice, inclusiv prin elaborarea și promovarea Strategiei 3D, în 2004, a consultat adoptarea legii cu privire la statutul raioanelor estice din

2005, iar în 2012 a oferit consultări la elaborarea unui Proiect al statutului special al regiunii transnistrene, care ar trebui să completeze și nu să substituie "liniile roșii" deja existente. Există organizații influente, care s-au asociat acestor inițiative, neprecupețindu-și eforturile și resursele.

Și astăzi, societatea civilă poate fi un partener valoros și credibil, mai ales în condițiile unei schimbări fundamentale a contextului regional de securitate, însă doar în condițiile în care există încredere, deschidere și reguli clare de cooperare. De ce vă spun că regimul securității regionale s-a schimbat? În primul rând pentru că avem un război în vecinătatea imediată, în estul Ucrainei. Federația Rusă luptă deja al doilea an pe teritoriul statului vecin, Ucraina, prin mijloacele unui război hibrid, ale cărui metode și instrumente ricoșează adeseori și asupra țării noastre.

Acest război hibrid nu s-a început în 2014, s-a început cu mult înainte – din momentul în care Federația Rusă a obținut pachetul de control asupra rețelelor de gaze, atunci când a preluat pachetul de control al Moldova-Gaz (1994), și atunci când Federația Rusă a devenit oficial principalul sponsor al administrației separatiste de la Tiraspol. Sfidând Declarația finală a Summitului OSCE de la Istanbul, din 1999, Federația Rusă și-a renegat propriile obligații de a-și retrage necondiționat, organizat și imediat, trupele din Republica Moldova, sub pretextul că un regim pe care-l sponsorizează financiar nu-i permite să facă acest lucru – tot un fel de război hibrid, purtat cu mijloace de manipulare și propagandă.

Acceptarea unui regim confederativ cu Transnistria ar însemna recunoașterea unui statut de actor cu drept de veto impus dinafara câmpului constituțional, un tip special de "veto-player", care ar dezbina procesul de luare a deciziilor. Ar însemna că orice fel de acord sau tratat politic, orice politică bilaterală sau

multilaterală cu state ale UE ori SUA, ar trebui să treacă testul oportunității la Comrat sau la Tiraspol, conducând la arondarea dreptului de mediere unui alt stat, cum ar fi Federația Rusă, de exemplu. Un scenariu plauzibil, luându-se în considerație perioada lungă de spălare pe creiere din regiune, deopotrivă cu uimitoarea mașinărie de propagandă pe care o folosește Rusia pe plan global. Nu cred că are cineva nevoie de așa rețete de reglementare la Chișinău.

Toate aceste exemple de "război hibrid" sunt, de fapt, și semne ale unor eșecuri guvernamentale. Riscurile de securitate pe care le creează menținerea acestor efective militare la mai puțin de 45 de kilometri de Chișinău sunt reale, sunt grave, sunt greu de ignorat. Și totuși, reglementarea conflictului este astăzi mult mai plauzibilă decât acum zece ani în urmă.

■ **Lina Grău:** În acest joc de forțe Chișinăul are adepți? Statele Unite, Uniunea Europeană, Ucraina despre care se vorbește foarte puțin în ultimul timp, pot să-i asigure spatele în acest joc?

■ **Igor Munteanu:** Ați menționat Statele Unite. În calitatea mea de Ambasador în SUA (2010-2015), am reușit să obțin acceptarea unui format de Dialog strategic dintre SUA și Republica Moldova, lansat în martie 2014 – un format pe care ni l-am dorit foarte mult și care deschide accesul spre instrumente de angajament deosebit de utile statelor interesate. SUA sunt un stat care respectă popoarele, care-și prețuiesc libertatea și care au capacitatea de a se lupta pentru ea.

În acest moment, Republica Moldova suferă de un grad înalt de corupție, structurile sale de putere sunt controlate de "puteri ilicite", ceea ce generează și menține instituții slabe și ineficiente. Este evident că Dialogul strategic cu cea mai influentă națiune a lumii moderne nu poate funcționa în aceste condiții, ci numai atunci când alternativele politice

vor fi credibile și responsabile pentru destinul acestui stat. Credibilitatea și legitimitatea democratică merg mână în mână cu eficiența economică.

Același lucru se referă și la România. România poate juca atâta timp cât are satisfacția lucrului bine făcut, respectiv, atunci când îi oferi posibilitatea să fie influentă sau să aibă o voce importantă în sectoarele în care poate să investească, în care să se simtă confortabil businessul românesc. În condițiile în care vocea României este ascultată cu atenție și apreciere, în acest caz România poate fi influentă, în alte cazuri nu.

Și Uniunea Europeană este vital importantă prosperității din țara noastră. Suspendarea finanțării din iulie 2015 a fost o sancțiune extrem de dură, pentru că UE se bazează mai mult pe metode transformative, soft-power, recurgând foarte rar la sancțiuni impuse statelor partener. Asemenea decizii s-au aplicat doar în cazul Belarus, și iată, s-a întâmplat în 2015 și Republicii Moldova, care promitea să fie o "poveste de succes". Dar s-a întâmplat acest lucru nu pentru că Uniunea Europeană și-a schimbat radical poziția, ci pentru că noi am considerat că putem să profităm de beneficii, să „mâncăm morcovul” fără să fim buni la „trasul plugului”; nu am făcut reformele, am lăsat să penetreze tot felul de actori cu intenții malefice în sistemul de securitate și în sistemul politic al Republicii Moldova; am fost iresponsabili cu banul public și am abordat populist beneficiile care au decurs din aplicarea regimului de liber schimb cu UE.

Trebuie să avem curajul de a reveni la un spațiu de normalitate, cu actori politici mai credibili, mai vizionari, și atunci SUA și UE ne vor sări în ajutor, ajutându-ne să reparăm ce-am greșit pe parcurs. Deci, într-un cuvânt, trebuie să fim responsabili pentru ca să merităm capitalul de încredere și investiții strategice pentru ideea de occidentalizare a societății moldovenești.

Editorial

Ernest Vardanean

Scrutinul din Transnistria – va schimba acesta ceva?

Mai sunt patru luni până la așa-numitele alegeri ale liderului regiunii transnistrene nerecunoscute. În luna decembrie locuitorii malului stâng al Nistrului vor veni pentru a șasea oară la urnele de votare pentru a-și da voturile pentru candidatul preferat la funcția de „președinte”. Dar pentru prima dată în cei 26 de ani a independenței de facto a Transnistriei acestea vor fi cele mai imprevizibile și, fără îndoială, cele mai murdare alegeri.

Dacă e să privim retrospectiv campaniile electorale începând cu 1991, vom vedea că practic de fiecare dată tema de bază a ținut de chestiuni de politică externă sau/și de relațiile cu Republica Moldova. Astfel, atunci când avea loc campania electorală din 1991, Transnistria exista de doar un an și jumătate și pe fundalul unui URSS care se destrăma nu exista o problemă mai importantă decât supraviețuirea fizică a administrației din stânga Nistrului și aprofundarea rupturii ei de autoritățile constituționale ale Republicii Moldova. Iată de ce victoria lui Igor Smirnov nu era pusă de nimeni la îndoială și era practic o chestiune tehnică.

În 1996 alegerile au decurs într-un spirit mai pașnic și s-au concentrat mai mult pe politica internă. Temele principale au ținut de consolidarea de facto a statalității (în special în lumina adoptării propriei Constituții), de îmbunătățirea relațiilor comercial-economice cu Rusia și Ucraina, normalizarea dialogului cu Republica Moldova în cadrul construirii „statului comun” (idee care a fost materializată prin semnarea Memorandumului de la Moscova din 1997).

În 2001 situația s-a înrăutățit brusc: euforia după venirea la putere a Partidului Comuniștilor și a unui șir de întâlniri personale dintre Vladimir Voronin și Igor Smirnov a fost înlocuită de escaladarea situației în august-septembrie. Retragerea de către Chișinău a ștampilelor vamale de la agenții economici transnistreni pe 31 august 2001 a fost calificată

de Tiraspol drept „blocadă vamală”; procesul de negocieri s-a oprit pentru luni înainte. Alegerile din 9 decembrie 2001 au avut loc sub lozincă „salvării republicii”, iar concurentul principal al lui Smirnov, primarul orașului Bender Tom Zenovici, fusese declarat „dușman al republicii” și „agent al Moldovei”, chiar dacă acesta nu era mai puțin separatist decât Smirnov. Împotriva administrației de la Tiraspol acționa și mass media rusească – aspect determinat de bunele relații pe care Voronin le avea cu Vladimir Putin și promisiunea

celui din urmă de a se „lămuri cu această Republică Sheriff”. Victoria actualului lider transnistrean a fost atunci asigurată în mare parte din contul falsificărilor masive – autorul acestor rânduri a fost personal martor la aruncarea în urnele de votare a unui număr mare de buletine marcate în dreptul numelui lui Smirnov. Potrivit datelor unor publicații ale vremii, rezultatul lui Smirnov a fost „crescut” atunci cu minim 30 la sută, iar în consecință acesta a câștigat cu impresionanta cifră de peste 80 la sută.

Alegerile anului 2006 au avut loc pe fundalul „blocadei” – a regimului vamal introdus de Ucraina și Moldova în luna martie a acelui an. În septembrie 2006 a avut loc un „referendum” la care 97 la sută dintre locuitorii Transnistriei care au venit la urnele de votare au optat pentru „independență și ulterior intrarea liberă în componența Federației Ruse”, refuzând posibilitatea construirii „statului comun” cu Republica Moldova. Iată de ce campania electorală din nou a decurs sub lozinci patriotice, iar majoritatea materialelor de agitație au fost elaborate cu contribuția directă – financiară și la nivel de expertiză – a Federației Ruse. Apropo, întrebările pentru „referendum” au fost redactate de reprezentanții Ministerului rus de Externe. Este evident că în campania din 2006 nu a existat o alternativă reală pentru Igor Smirnov, mai ales că el se bucura atunci de sprijinul deschis al Moscovei. Împotriva acestuia au fost înaintați niște de facto spoileri pentru a crea

iluzia alternativei. Este vorba despre personajul caricatural Piotr Tomailî, un deputat din Bender, reprezentant al Sheriff-ului, și jurnalistul de falsă opoziție Andrei Safonov, care în discuțiile private se arăta încântat de Igor Smirnov și îl detesta pe Evgheni Șevciuk. Era evident că Tomailî și Safonov nu aveau nicio șansă în fața lui Smirnov.

Schimbări cardinale au avut loc la alegerile din 2011. În primul rând, Moscova l-a renegat public pe Igor Smirnov și a declanșat atacuri de presă împotriva lui, scoțând la suprafață acte de corupție și de delapidare a „banilor din fondul de gaze” de către membri ai familiei acestuia. S-a mizat pe președintele de atunci a Sovietului suprem, Anatoli Kaminski, care nu avea nici harismă, nici rating. În al doilea rând, în cadrul acestor alegeri pentru prima dată a apărut o alternativă nu falsă, ci reală, pentru puterea de atunci. În pofida resursei administrative și în lipsa oricărui sprijin din exterior victoria în turul doi a alegerilor (apropo, a fost pentru prima dată când a avut loc un tur doi la alagerile din Transnistria) a fost obținută de Evgheni Șevciuk. Având doar o echipă mică și folosindu-se de oboseala pe care o resimțea populația în raport cu candidatul Smirnov, politicianul tânăr și ambițios a mers prin toată Transnistria, aplicând tehnologia electorală „din ușă în ușă”.

Însă venirea lui Șevciuk la putere nu i-a bucurat prea mult timp pe transnistreni, care așteptau de la el schimbări în bine. În primul rând, echipa lui electorală nu a reușit să se transforme într-o echipă de manageri – deficitul de cadre și o abordare ciudată a politicii de numire în funcțiile importante au dus la greșeli sistemice, dar și la eșecuri, în special în chestiuni social-economice. În al doilea rând, retorica lui Șevciuk („Smirnov este de vină”) i-a plictisit foarte repede pe oameni – care au început să ceară nu critică monotonă, ci programe de ieșire din criza bugetară în care se află Transnistria în ultimii ani.

În consecință, echipa prezidențială a început să comită greșeli grosolane, în urma cărora a fost abandonată chiar și de adepții cei mai fideli și de alegătorii cei mai disciplinați – pensionarii și angajații sferei bugetare. Tăierea salariilor și pensiilor a lovit dureros populația care a început să caute alternative. Alternativa s-a dovedit a fi firma Sheriff, care, prin intermediul Partidului Obnovlenie controlează majoritatea în Sovietul suprem după alegerile generale din noiembrie 2015. La problemele sociale și financiare s-a adăugat competiția extrem de dură dintre Obnovlenie (Sheriff) și Evgheni Șevciuk. La un moment dat acești actori au jucat într-o echipă, dar în 2009 cărările lor s-au despărțit și Șevciuk a încercat să se răzbune după venirea la putere, exercitând presiuni asupra Sheriff-ului.

În acest moment însă cel mai mare holding transnistrean și Sovietul suprem au trecut la contraatac, folosindu-se de nemulțumirea oamenilor. Șevciuk și executivul de la Tiraspol sunt acuzați că au distrus economia, că au scos bani în off-shore-uri și chiar că ar fi pus la cale un „complot cu dușmanii republicii cu scopul lichidării acesteia”. Deosebit de vocal în aceste acuzații este același Andrei Safonov, care a devenit deputat și s-a apropiat de Obnovlenie.

În acest moment ratingul de popularitate a lui Șevciuk este unul constant scăzut și vocile din popor spun că acesta nu are șanse să repete succesul din 2011, în principal pentru că votanții nu-i vor ierta că a tăiat din banii bugetarilor. Este foarte probabil că victoria la alegerile din decembrie va reveni candidatului din partea Obnovlenie – cel mai probabil acesta va fi actualul președinte al Sovietului suprem, fostul ministru de interne, Vadim Krasnoselskii. Însă subiectul se pare că nu preocupă prea mult nici pe cei din Moldova, nici Rusia, pentru că toți candidații sunt la fel de orientați către Moscova și schimbări deosebite în procesul de negocieri nu vor avea loc.

Opiniile exprimate de experți în cadrul editorialelor nu reflectă în mod necesar punctul de vedere al Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) și al Asociației pentru Politică Externă (APE).

Asociația pentru Politică Externă (APE) este o organizație neguvernamentală angajată în susținerea procesului de integrare a Republicii Moldova în Uniunea Europeană și facilitarea procesului de soluționare a problemei transnistrene în contextul europeanizării țării. APE a fost constituită în toamna anului 2003 de un grup proeminent de experți locali, personalități publice, de foști oficiali guvernamentali și diplomați de rang înalt, toți fiind animați de dorința de a contribui cu bogata lor experiență și expertiză la formularea și promovarea de către Republica Moldova a unei politici externe coerente, credibile și eficiente.

Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) este o fundație politică social-democrată germană, scopurile căreia sunt promovarea principiilor și fundamentelor democrației, a păcii, înțelegerii și cooperării internaționale. FES își îndeplinește mandatul în spiritul democrației sociale, dedicându-se dezbaterii publice și găsirii, într-un mod transparent, de soluții social-democrate la problemele actuale și viitoare ale societății. Friedrich-Ebert-Stiftung activează în Republica Moldova din octombrie 2002.